

УДК 373.3.018.32:364-044.332-058.862
DOI 10.31494/2412-9208-2019-1-1-187-195

Pedagogical conditions of social adaptation of the first-graders – orphans and children deprived of parental care – to the conditions of a residential instituton

Педагогічні умови соціальної адаптації першокласників – дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – до умов інтернатного закладу

Olena Golub,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor

Олена Голуб,

кандидат педагогічних наук, доцент

<https://orcid.org/0000-0002-5727-2870>
dove_ov@ukr.net

Angelika Lesyk,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor

Анжеліка Лесик,

кандидат педагогічних наук, доцент

<https://orcid.org/0000-0003-1886-4088>
as_lesyk@ukr.net

*Berdiansk State Pedagogical
University*

✉ 4 Schmidta St.,

Berdiansk, Zaporizhzhia region,
71100

*Бердянський державний
педагогічний університет*

✉ вул. Шмідта, 4

м. Бердянськ, Запорізька обл.,
71100

Original manuscript received January 17, 2019

Revised manuscript accepted April 24, 2019

ABSTRACT

The article focuses on the disclosure of pedagogical conditions of social adaptation of first-graders – orphans and children deprived of parental care – to the conditions of the residential institution. The authors, based on the analysis of psychological and pedagogical literature, specified the essence of the concept of «social adaptation» and highlighted its components.

Based on theoretical and empirical research, analysis of the practice of educational activity of boarding schools, it is noted that the process of social adaptation of pupils to the conditions of the boarding school is an extremely acute problem because the pupils of boarding schools constitute a specific category of schoolchildren who have problems of both personal and interpersonal character. But the authors state that the accommodation, education and training of students in residential institutions should guarantee the opportunities for education and personal development for each of them, as well as for children raised in the family. Successfully achieving such a level can be achieved by creating favorable pedagogical conditions for the first-graders entering the boarding school.

The researchers have determined the pedagogical conditions for a successful social adaptation of first-graders – orphans and children deprived of parental care – to the conditions of a boarding school, namely: a deep study by teachers of individual characteristics of pupils and the creation of a developing educational environment.

The first pedagogical condition for the successful adaptation of first-graders is the deep study by the teachers of the boarding school of the individual abilities of students, their inclinations, and psychological peculiarities. Teachers of the boarding school should familiarize themselves with the personal affairs of children, and, based on these data, draw diaries of pedagogical supervision and make plans for individual educational work with each first-grader.

The second pedagogical condition for the successful adaptation of first-graders to a residential institution is the creation of a developing educational environment, namely: the organization of the spatial-subject field of the educational-developing environment of the boarding school (architecture of the school building, the interior design, the spatial structure of the educational and recreational facilities, the external environment of the school, symbolic space); social and communicative component of the developing educational environment (creation of comfortable conditions of cooperation, mutual understanding, mutual respect, formation of the highest form of communication in first-graders – outsituative-personal, which leads to a restructuring in the complex system of various types of activity of the child).

Key words: *adaptation, training, education, communication, boarding school.*

Вступ. В умовах сьогодення майже 106 тис. дітей, або 1,5% усього дитячого населення країни, живуть і виховуються в інтернатах, але тільки 8% з них є сиротами – решта (92%) мають батьків. Більшість дітей потрапляє до інтернатних закладів переважно через бідність і неспроможність сім'ї надати необхідні послуги, у зв'язку з подіями на Донбасі. Як зазначають фахівці (В. Вугрич, Л. Канишевська, Б. Кобзар та ін.), ці діти пережили психологічні та фізичні травми, які впливають на їх соціалізацію. Тому на сучасному освітньому просторі вкрай необхідна стратегія профілактики сирітства, позитивна адаптація дитини до інтернатного закладу та побудова комфортних психолого-педагогічних умов перебування в ньому.

Методи та методики. Метою статті є розкриття особливостей педагогічних умов соціальної адаптації першокласників – дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – до умов інтернатного закладу.

Результати та дискусії. Проблема соціальної адаптації знайшла своє відображення в численних дослідженнях науковців. Так, поняття “соціальна адаптація” розглядається як взаємодія, взаємозв'язок, пристосування індивіда до умов соціального середовища, формування адекватної системи відносин із соціальними об'єктами, інтеграція особистості в соціальні групи, діяльність щодо освоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища (Д. Зак, Б. Кобзар, К. Крутій, Ю. Назаріна, Б. Паригін, О. Писарчук, Л. Ростова, В. Слюсаренко, А. Цимбалару та ін.). Адаптація – багатокомпонентне явище, що включає в себе біологічні, психологічні і соціальні компоненти. Динамічність процесів соціальної адаптації особистості визначається розв'язанням протиріч, головними серед яких є протиріччя між характером норм і вимог, зумовлених новою роллю і внутрішньою готовністю особистості до їх засвоєння і виконання.

Процес соціальної адаптації вихованців до умов школи-інтернату є надзвичайно гострою проблемою. Як зазначають В. Вугрич, О. Голуб,

В. Демиденко, І. Дубровіна, О. Ігнатова, Л. Канишевська, Б. Кобзар, Л. Кузьменко, Є. Постовойтов, Г. Прихожан, Г. Рузьська, В. Слюсаренко, А. Толкачова та ін., вихованці інтернатних закладів становлять специфічну категорію школярів, яким властиві проблеми як особистісного, так і міжособистісного характеру: відсутність навичок самостійної поведінки і позаситуативного спілкування з іншими людьми, невпевненість, комплекс неповноцінності, почуття соціальної відчуженості, недостатній прояв позитивних соціально-рольових орієнтирів, підвищена агресивність, нехтування собою як особистістю; проблеми адаптації до нового середовища [2; 13].

Але проживання, виховання і навчання учнів в установах інтернатного типу має гарантувати можливості освіти і розвитку особистості кожному з них такими, як і в дітей, що виховуються в родині. Успішно досягти такого рівня можна при створенні сприятливих моральних і матеріальних умов проживання, організації навчально-виховного процесу з обліком морфофункціональних, психічних особливостей дітей, цілеспрямованій роботі зі зміцнення і корекції їхнього здоров'я.

Адаптація дітей до умов школи-інтернату пов'язана із складними процесами соціальних та психолого-педагогічних явищ як для групи, так і для особистості. Особливо складним періодом адаптації в школі-інтернаті є вступ дітей дошкільного віку в перший клас. Знизити тривожність дітей; навчити їх усвідомлювати свою поведінку – це основні завдання цього етапу для педагогів шкіл-інтернатів. У цей період також багато залежить від того, як діти зараховуються до школи – з одного дитячого будинку або з різних.

Як зазначають науковці (Є. Воронова, А. Гресь, К. Крутій, О. Максим, Ю. Назаріна), у першому класі має бути природне входження дитини в шкільне життя, послідовна емоційно насичена адаптація до нового середовища [3; 4; 5; 7; 8; 10].

Але, як показує практика, у першокласників у перші тижні перебування в новому інтернатному закладі знижується опірність організму, можуть порушуватися сон, апетит, підвищуватися температура, загострюватися хронічні захворювання. Діти можуть без причини вередувати, дратуватися, плакати. Тому спостерігаються різні форми дезадаптації першокласників до умов закладів інтернатного типу, а саме: непристосованість до колективного регламентованого життя, до предметної сторони навчальної діяльності; невміння доволно керувати своєю поведінкою; увійти в темп шкільного життя (частіше зустрічається в соматично ослаблених дітей, із затримками розвитку, слабким типом нервової системи); шкільний невроз або "фобія школи-інтернату".

Тому в цей важливий для розвитку дитини, як зазначає І. Бех, період фундаментальною основою для вихователів та учителів школи-інтернату мають стати принципи особистісно-орієнтованого виховання, а саме: розуміння дитини; створення "безпечного місця"; цілеспрямованого створення емоційно насичених виховних ситуацій; особистісно розвивального спілкування; використання співпереживання як психологічного механізму у вихованні особистості; систематичного аналізу

вихованцем своїх і чужих вчинків; постійна готовність до побудови відносин; участь у соціальному житті [1, с. 124–127]. Тому визначаємо, що для здійснення такого виховання педагогу необхідно дотримуватись трьох важливих позицій: розуміння, визнання і прийняття дитини.

Діяльність педагога школи-інтернату, базуючись на такому сучасному підході, дозволяє йому перейти з авторитарного на толерантний стиль спілкування з дитиною, який орієнтується на особистість вихованця, його внутрішній світ, змінити свою соціальну роль – стати не просто вчителем, а помічником та радником для дитини.

Першою педагогічною умовою успішної адаптації першокласників є глибоке вивчення педагогами інтернатного закладу індивідуальних здібностей учнів, їх нахилів, психологічних особливостей. Украй важливими такі діагностичні дослідження є в першому класі, коли відбувається знайомство вчителів, вихователів та учнів. Так, педагоги ознайомлюються з особовими справами дітей, а на основі цих даних оформлюють щоденники педагогічного спостереження і складають плани індивідуальної виховної роботи з кожним першокласником. Індивідуальний план може включати орієнтовно такі питання: вивчення умов життя вихованця до прибуття до школи-інтернату; вивчення батьків і рідних, їхні заняття, спосіб життя і ступінь впливу на дитину; з'ясування рівня загальноосвітньої підготовки; виявлення її творчих здібностей, інтересів і нахилів; дисципліна і навички культури поведінки; відношення до праці; поведінка вихованця, активність його в колективі; ставлення до товаришів; фізичний розвиток і стан здоров'я.

Зауваживо, що результати вивчення індивідуальних якостей, нахилів та здібностей учнів не можна вважати константними, і тому потрібно здійснювати постійний моніторинг розвитку особистості школярів. У цьому випадку педагогічна робота з такими планами є найбільш ефективним інструментом не тільки вивчення та константацією індивідуально-психологічних особливостей учнів, але й що особливо важливо – практичною стратегією конкретних виховних напрямів та корекційних дій педагогів щодо розвитку кожної особистості першокласника.

Другою педагогічною умовою успішної адаптації першокласників до інтернатного закладу є створення розвивального освітнього середовища, на особливій ролі якого наголошено і в Концепції нової української школи.

Сучасні науковці К. Крутій, О. Писарчук зазначають, що розвивальне освітнє середовище – це діалектична єдність просторово-предметних, психолого-дидактичних, соціально-комунікаційних і пізнавально-мотиваційних компонентів, тісно пов'язаних між собою і взаємообумовлених, що виконують свої основні завдання, а саме – сприяти навчанню, вихованню і розвитку особистості кожного вихованця у душі гуманістичної педагогіки [6; 11].

Вимоги щодо оновлення сучасного освітнього середовища в сучасній школі є важливими і при врахуванні переваг та переваг

освітнього середовища закладів інтернатного типу. Нам імпонує думка відомого українського педагога М. Андрієвського, що “освітнє середовище інтернатних закладів освіти повинне бути невичерпним джерелом усіх складових комплексного виховання учнів (морального, естетичного, трудового, фізичного), міцним підґрунтям виховних засад процесу формування особистості дитини” [6].

Особливої уваги педагогів потребує організація *просторово-предметного поля* освітньо-розвивального середовища школи-інтернату, до якого діти молодшого шкільного віку надзвичайно чутливі (архітектура будівлі школи, дизайн інтер'єрів, просторова структура навчальних і рекреаційних приміщень, зовнішнє оточення школи, символічний простір). Особливо важливим для першокласників закладів інтернатних типів (наголосимо, що школа-інтернат для них – це їхній “життєвий простір”!) є художньо-естетичний інтер'єр закладу (приємний, привабливий колір, комфортність приміщень; куточки та кімнати відпочинку, де дитина може усамітнитися, щоб перепочити від дорослих та інших дітей; постійно змінні виставкові експозиції; широка палітра виховних заходів тощо).

Для успішної адаптації сучасних першокласників мають урізноманітнюватися варіанти організації освітнього простору в класі, на пришкільних ділянках. Крім класичних (куточки для сюжетно-рольових і режисерських ігор (театралізована діяльність, освоєння соціальних ролей і професій та ін.); для пізнавальної активності (експериментування з різними матеріалами, розвиток мовлення, спостереження за природними явищами, розвиток математичних уявлень та ін.); для самостійної діяльності дітей (конструювання з різних матеріалів, художньопродуктивна діяльність, ознайомлення з літературою, виставка дитячої творчості, центр патріотичного виховання та ін.); для рухової активності (спортивні ігри, змагання та ін.); для настільно-друкованих та розвивальних ігор (ілюстрований матеріал, дидактичні ігри та ін.); для експериментування і спостереження за природними явищами (експериментальні лабораторії, календар природи, центри для організації різних проектів та ін.); для відпочинку (усамітнення, спілкування, куточки рекреації, відпочинку та ін.)), широко мають використовуватися новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко можна трансформувати для групової роботи; окремі приміщення з відкритим освітнім простором; лабораторії для дослідів, “зелені класи” на подвір'ї інтернатного закладу тощо. Усе це має сприяти формуванню позитивної мотивації до навчання в першокласників.

Загалом планування, дизайн та організація просторово-предметного компоненту освітнього простору закладу інтернатного типу мають бути спрямовані на розвиток особистості та її успішну соціалізацію.

Психодидактичний компонент розвивального освітнього простору інтернатного закладу спрямований на забезпечення змісту освітнього процесу, що засвоюється через різноманітні види діяльності, організацію навчання. Особливо гостро в школі-інтернаті стає проблема відповідності

змісту і методів навчання розвитку першокласників їх психологічним, фізіологічним і віковим властивостям. Зважаючи на це, методичні об'єднання інтернатних закладів можуть вносити до навчальних програм зміни та доповнення, які затверджуються відповідним органом управління освітою, що зумовлені особливостями стану здоров'я вихованців та вибором оптимального темпу оволодіння ними програмовим матеріалом.

Пізнавально-мотиваційний компонент розвивального освітнього простору інтернатного закладу передбачає формування позитивного ставлення до навчально-пізнавальної діяльності. Зазначимо, що першокласники шкіл-інтернатів характеризуються підвищеною ситуативністю, що виявляється в пізнавальній сфері – нездатність розв'язувати завдання, що вимагають внутрішніх операцій, без опори на практичні дії, розвиток мислення відбувається за класифікаційним типом, безвихідним, перешкоджаючи становленню творчої сторони мислення. Щоб сформувати “внутрішню позицію школяра”, позитивну мотивацію до навчання, зняти їхню тривогу перед вступом до першого класу, в серпні перед початком навчання доречно ввести курс “Вступ до шкільного життя” (6 занять), орієнтований на підтримку та поглиблення якостей дошкільника, на яких базується вміння вчитися, допомагає знімати хвилювання у зв'язку зі зміною провідної діяльності, викликає в них позитивні емоції і співпереживання, необхідні для успішного навчання. Також основними засобами розвитку мотивації учнів у першому класі ми вважаємо використання інтерактивних методів навчання, вирішення проблемних ситуацій, комунікативних вправ та креативних завдань. Особливо зазначимо, що важливо оцінювати навчальні досягнення учнів першого класу вербально: тактовно, не акцентовано на невдачах дитини, що загалом створює сприятливий емоційний фон для подолання труднощів.

Соціально-комунікаційний компонент розвивального освітнього середовища спрямований на забезпечення комфортних умов співпраці, взаєморозуміння, взаємоповаги, взаємодопомоги суб'єктів освітнього процесу.

Зазначимо, що першокласники інтернатних закладів характеризуються підвищеною ситуативністю, що виявляється в поведінці – нерозвиненість довільності, підвищена імпульсивність, неможливість керувати своїми діями, погрози, обвинувачення, докори стосовно оточення; у спілкуванні в дітей до кінця дошкільного віку складається не позаситуативно-особистісна, а своєрідна форма ситуативно-особистісного спілкування на рівні збіднених мовленнєвих і недостатньо розвинених експресивно-мімічних засобів; у самосвідомості – ситуативність бажань, відсутність тимчасового плану власних дій. Все це зумовлює пригнічення внутрішньої активності дитини, гальмує її розвиток.

Тому необхідно сприяти формуванню в першокласників вищої форми спілкування – позаситуативно-особистісної, яка призводить до перебудови в усій складній системі різноманітних видів активності дитини (потреба у взаєморозумінні і співпереживанні; особистісні мотиви; мовленнєві засоби спілкування). Тому вважаємо, доцільним у першому класі введення гуртка “Абетка спілкування” (50 занять, що проводяться 2

рази на тиждень), метою якого є формування в учнів здатності відчувати і розуміти себе й іншу людину, бачення себе в минулому, теперішньому та майбутньому, почуття самоповаги і домагання на визнання з боку інших людей („Я – гарний“), почуття приналежності до статі та своєї самостійності у цій сфері („Я – хлопчик, чоловік“ чи „Я – дівчинка, жінка“) позаситуативно-особистісного спілкування, навичок самостійної діяльності, ініціативної активності і соціальної відповідальності.

Психологи (Д. Ельконін, В. Лішин, В. Мухіна) відзначають, що в першокласників на початковому етапі навчання своєрідно поєднуються дві провідні діяльності – ігрова і навчальна. Тому доцільно в цей час зацікавити учнів комплексом ігор (ігри-забави та дитячі хороводи, ігри з правилами, творчі ігри; в різних видах діяльності (навчальна, самообслуговування, суспільно-громадська)); використовувати різні ігрові прийоми для підтримки позитивного настрою, підйому емоційного тону дітей: ігрову імітацію голосу, пантоміміку, звернення до них від імені казкових персонажів тощо).

Зауважимо, що для успішної адаптації першокласників необхідно створювати сприятливі умови для самоутвердження кожної дитини, розвитку її творчих здібностей, використовуючи цілу систему педагогічних прийомів впливу вихователя на учня з позицій гуманістичної педагогіки, а саме: позитивне стимулювання, авансування успіху, акцентування досягнень дитини в діяльності, парціальна оцінка результатів, коментоване керування, створення виховних ситуацій з елементами новизни, опори на життєвий досвід дітей, поетапне формування розумових дій, особистісно зорієнтоване навантаження діяльності тощо.

Висновки. Отже, поняття “соціальна адаптація” дітей в умовах інтернатного закладу має відобразити специфічні та соціальні особливості цієї категорії дітей, психолого-педагогічний супровід першокласників має бути спрямований на розвиток потенційних можливостей дітей та сприяти самореалізації особистості. До педагогічних умов соціальної адаптації дітей цієї категорії відносимо: глибоке вивчення педагогами інтернатного закладу індивідуальних здібностей учнів, створення сприятливого емоційно насиченого розвивального освітнього простору для зниження депривації, напруги та тривоги; організація творчої діяльності дітей з метою підвищення можливості самореалізації, розвитку потенційних можливостей організму, позитивна мотивація на установлення емоційно-насичених комунікативних зв'язків.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання. К.: ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Виховання особистості учня інтернатного закладу як суб'єкта самостійної життєдіяльності: наук.-метод. посіб. / Свириденко С. О. (кер. авт. кол), Канишевська Л. В., Кузьменко Л. В., Єременко Л. В., Ігнатова О. І., Бернацька О. Б., Грітчина А. І., Карпушевська Л. Р. К. : Ін-т проблем виховання НАПН України, 2009. 236 с.
3. Воронова Є. Психологічна адаптація першокласників – основа успішного навчання. *Початкова школа*. 2010. № 9. С. 5–7.
4. Гресь А. Як допомогти дитині адаптуватися до школи. *Зростаємо разом*. 2010. № 9. С. 2–5.

5. Концепція нової української школи // <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу: монографія: у 2 ч. Ч. 1 / К. Крутій. К.: Освіта, 2009. 302 с.
7. Лемберська М. Йти нам – разом! (Бесіда з М. К. Андрієвським, директором Гадяцької школи-інтернату імені Є. П. Кочергіна, Героєм Соціалістичної Праці, депутатом Верховної Ради СРСР). *Дошкільне виховання*. 1978. № 6. С. 6–7.
8. Максим О. В. Вплив психічних станів учнів на процес адаптації першокласників. *Нові технології навчання*: наук. зб. / Кол. авт. К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. МОН України. 2012. Вип. 72. С. 34–40.
9. Мухина В.С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество. М.: Академия, 2000. 456 с.
10. Назаріна Ю. М. Адаптація першокласників до навчання у школі : психолого-педагогічний семінар. *Шкіл. психологу. Усе для роботи : наук.-метод. журн.* 2013. № 5. С. 9–11.
11. Писарчук О.Т. Моделивання освітньо-розвивального середовища в діяльності вчителя початкової школи: теоретичний і практичний аспекти. *Професійна освіта*: зб. наук. праць. Серія : Педагогіка. Тернопіль, 2017. № 3. С. 36–44.
12. Пріма Р. М. Професійна мобільність майбутнього вчителя початкових класів: навч.-метод. посіб. Луцьк: Вета, 2007. 128 с.
13. Сучасні проблеми виховання учнів шкіл-інтернатів: теорія і практика : кол. моногр. / Бернадська Л. В., Голуб О. В., Грітччина А. І., Підборський Ю. Г., Поліщук О. В., Сизоненко І. Г., Толкачова А. С. / [кер. авт. кол. О. В. Голуб]. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2013. 361 с.
14. Цимбалару А. Д. Педагогічне проектування освітнього простору в школі 1 ступеня: теорія і практика: монографія. К.: Педагогічна думка, 2013. 692 с.
15. Эльконин Д.Б. Психология игры. М.: Педагогика, 1978. 304 с.

References

1. Bekh I.D. Osobistisno-zorientovane vikhovannya. K.: IZMN, 1998. 204 s.
2. Vkhovannya osobistosti uchnya internatnogo zakladu yak sub'ekta samostiynoi zhittediyalnosti: nauk.-metod. posib. / Sviridenko S. O. (ker. avt. kol), Kanishevsk L. V., Kuzmenko L. V., Cremenko L. V., Ignatova O. I., Bernatska O. B., Gritchina A. I., Karpushevsk L. R. K. : In-t problem vikhovannya NAPN Ukraїni, 2009. 236 s.
3. Voronova Є. Psikhologichna adaptatsiya pershoklasnikov – osnova uspishnogo navchannya. Pochatkova shkola. 2010. № 9. S. 5–7.
4. Gres A. Yak dopomogti ditini adaptuvatisya do shkoli. Zrostaємо разом. 2010. № 9. S. 2–5.
5. Kontseptsiya Novoi ukrainskoi shkoli // <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Krutiy K. Osvitniy prostir doshkilnogo navchalnogo zakladu: monografiya: u 2 ch. Ch. 1. K.: Osvita, 2009. 302 s.
7. Lemberska M. Yti nam – razom! (Besida z M. K. Andrievskim, direktorom Gadyatskoi shkoli-internatu imeni Є. P. Kochergina, Geroem Sotsialistichnoi Pratsi, deputatom Verkhovnoi Radi SRSR). Doshkilne vikhovannya. 1978. № 6. S. 6–7.
8. Maksim O. V. Vpliv psikhichnikh staniv uchniv na protses adaptatsii pershoklasnikov. Novi tekhnologii navchannya: nauk. zb. / Kol. avt. K. : Institut innovatsiyних tekhnologiy i zmistu osviti. MON Ukraїni. 2012. Vip. 72. S. 34–40.
9. Mukhina V.S. Vozrastnaya psikhologiya: fenomenologiya razvitiya, detstvo, otrochestvo. M.: Akademiya, 2000. 456 s.
10. Nazarina Yu. M. Adaptatsiya pershoklasnikov do navchannya u shkoli : psikhologo-pedagogichniy seminar. Shkil. psikhologu. Use dlya roboti : nauk.-metod.

zhurn. 2013. № 5. S. 9–11.

11. Pisarchuk O.T. Modelyuvannya osvithno-rozvivalnogo seredovishcha v diyalnosti vchitelya pochatkovoї shkoli: teoretichniy i praktichniy aspekti. Profesiyna osvita: zb. nauk. prats. Seriya : Pedagogika. Ternopil, 2017. № 3. S. 36–44.

12. Prima R. M. Profesiyna mobilnist maybutnogo vchitelya pochatkovikh klasiv: navch.-metod. posib. Lutsk: Veta, 2007. 128 s.

13. Suchasni problemi vikhovannya uchniv shkil-internativ: teoriya i praktika : kol. monogr. / Bernadska L. V., Golub O. V., Gritchina A. I., Pidborskiy Yu. G., Polishchuk O. V., Sizonenko I. G., Tolkachova A. S. / [ker. avt. kol. O. V. Golub]. Donetsk : LANDON-KhKhI, 2013. 361 s.

14. Tsimbalaru A. D. Pedagogichne proektuvannya osvithnogo prostoru v shkoli 1 stupenya: teoriya i praktika: monografiya. K.: Pedagogichna dumka, 2013. 692 s.

15. Elkonin D.B. Psikhologiya igry. M.: Pedagogika, 1978. 304 s.

АНОТАЦІЯ

У статті акцентовано увагу на розкритті педагогічних умов соціальної адаптації першокласників – дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – до умов інтернатного закладу. Авторами на підставі аналізу психолого-педагогічної літератури уточнено суть поняття “соціальна адаптація” та виокремлені його компоненти. На підставі теоретико-емпіричних досліджень, аналізу практики виховної діяльності шкіл-інтернатів зазначено, що процес соціальної адаптації вихованців до умов школи-інтернату є надзвичайно гострою проблемою, оскільки вихованці інтернатних закладів становлять специфічну категорію школярів, яким властиві проблеми як особистісного, так і міжособистісного характеру. Проживання, виховання і навчання учнів в установах інтернатного типу має гарантувати можливості освіти і розвитку особистості кожному з них такими, як і в дітей, що виховуються в родині. Успішно досягти такого рівня можна при створенні сприятливих педагогічних умов входження першокласника до школи-інтернату.

Дослідниками визначено педагогічні умови успішної соціальної адаптації першокласників – дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – до умов інтернатного закладу, а саме: глибоке вивчення педагогами індивідуальних особливостей учнів та створення розвивального освітнього середовища.

Першою педагогічною умовою успішної адаптації першокласників є глибоке вивчення педагогами інтернатного закладу індивідуальних здібностей учнів, їх нахилів, психологічних особливостей. Педагоги школи-інтернату мають ознайомитися з особистими справами дітей, а на основі цих даних оформити щоденники педагогічного спостереження і скласти плани індивідуальної виховної роботи з кожним першокласником.

Другою педагогічною умовою успішної адаптації першокласників до інтернатного закладу є створення розвивального освітнього середовища, а саме: організація просторово-предметного поля освітньо-розвивального середовища школи-інтернату (архітектура будівлі школи, дизайн інте'єріє, просторова структура навчальних і рекреаційних приміщень, зовнішнє оточення школи, символічний простір); соціально-комунікаційний компонент розвивального освітнього середовища (створення комфортних умов співпраці, взаєморозуміння, взаємоповаги, формуванню в першокласників вищої форми спілкування – позаситуативно-особистісної, яка призводить до перебудови в усій складній системі різноманітних видів активності дитини).

Ключові слова: адаптація, навчання, виховання, спілкування, школа-інтернат.